

RUSYA, DEVLETÇİLİK VE TÜRKİYE

ARSLAN, Mehmet
RUSYA/RUSSIA/РОССИЯ

ÖZET

Rusya Federasyonu birçok doğal kaynağa sahip dünyanın en zengin devletlerinden birisidir ve dünya ekonomisinde özellikle enerji kaynaklarında önemli bir yere sahiptir. Bu zenginliğe rağmen, Rus halkı, bunun tersine dünyanın gelir dağılımı en adaletsiz ve fakir halklarından biridir.

Bu çelişkinin sebebini anlayabilmek için aynı coğrafyada yaşamak zorunda olduğumuz kuzey komşumuz Rusya'nın Korkunç İvan zamanından Putin'e kadar uzanan dönemde "Devletçilik" anlayışını iyi analiz etmek gerekmektedir. Yaklaşık 500 yıl önce Moskova'nın Rusya'yı yönetenler tarafından Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinin merkezî olması konusunda çalışmalar başlatılmış, Korkunç İvan döneminde Moskova kendini "Üçüncü Roma" ilan etmiş ve o günden bugüne devlet elindeki bütün kaynakları "Velikaya Derjava" yani (veya Büyük Devlet) olma ve bu hedefe ulaşma doğrultusunda kullanmıştır.

Rusya tarihi bir bütün olarak ele alındığında her devirde, Rusya için önce Devlet, yer kalırsa millet olmuştur. Bunun neticesinde tarihte birçok ayaklanma ve devrim yaşanmış, "devletçilik" uğruna çok rahat şekilde birkaç milyon üstüne çizik atılmış, bir tarafta devlet uzaya gemi yollarken, diğer tarafta halk yiyecek ekmek bile bulamamıştır. Günümüz Rusya'sında ihracat amaçlı birçok petrol ve doğal gaz boru hattı döşenmekte, çünkü bu devletin imajı için önemli bir mesele, ama diğer tarafta Rusya'nın en gelişmiş sayılan Moskova ve St. Petersburg bölgeleri arasındaki kara yolu Türkiye'deki köy yollarını andırmakta, devletin kasası enerji kaynakları gelirleriyle doluyken üniversitelerde çalışan profesörler 150-200 dolar maaş ile geçinmek zorunda kalmaktadır.

Günümüzde Türkiye ile Rusya sadece komşu değil, artık akrabadırlar da. Yaklaşık 100 bine yakın evli çift bulunmaktadır ve Rusların en fazla evlilik yaptığı millet Türklerdir. Türkiye ile Rusya başta ekonomileri olmak üzere birçok alanda birbirlerini tamamlamalarına, enerji kaynaklarının dünya pazarına Türkiye üzerinden açılması her yönden Rusya için daha karlı olmasına karşın, Rusya bu devletçilik anlayışı yüzünden, kendisi için daha az karlı ve riskli Burgaz-Dedeoğaç gibi projeleri desteklemekte ve ekonomik ilişkiler istenilen seviyenin çok gerisinde kalmaktadır.

Son dönemde özellikle ekonomik sıkıntılardan ve sosyal adaletsizliklerden dolayı Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan gibi eski SSCB ülkelerinde renkleri turuncu, yeşil vs. devrimler yaşanmış ve bu devrimler genel itibarıyla demokratik bir havada geçmiştir. Rusya'da tarihte yaşanan devrimlerin ve

depresyonların sebebi hep devletin bu kadar zengin olmasına rağmen, halkın yaşam kalitesinin düşük olması, halkın kendi devleti tarafından kandırılması olmuş ve bu devrimlerin rengi genelde hep kırmızı olmuştur, yani demokrasiden uzak ve kanlı. Günümüzde Rusya Devleti, halkının içinde bulunduğu gelir adaletsizliğine bir son verip, halkın çıkarlarını, devletin çıkarlarının önünde tutmaz ise maalesef yavaş yavaş böyle bir devrime doğru sürüklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Rusya, devletçilik, V. V. Putin, Moskova.

ABSTRACT

Russia, Statism and Turkey

Russian Federation is one of the world's richest countries concerning natural resources, especially in the field of energy. However, in spite of the fact that Russia has all these resources, Russian people in contrast have one of the lowest an extremely non equal spread national income per capita.

In order to realize this contrast between the people and the State we should undertake an investigation of the concept of "State" into the history of our northern neighbor Russia, beginning with the times of Ivan the Terrible to Putin presidency.

Around 500 years ago, the rulers of Russia were eager to transform the city of Moscow into the world Orthodox Christianity centre. In the times of Ivan the Terrible Moscow is named as the "Third Rome". Since that time all the means was spent on obtaining the aim to make Russia the strong country, first of all, the great power.

Investigating the history of Russia on each period It's been mostly observed that the attention was paid first of all to the interests of the State but not people. In consequences with this a lot of revolutions and revolts have taken place in Russia. In the sake of the concept of the "the State" millions of people were wiped off the earth. On the one hand the State sent the shuttles into the space, on the other, one can see the Russian people starving without the bread. On the one hand in modern Russia you can see the constructions of a lot of natural gas lines and oil pipelines for exporting purposes and for country's positive image in the world arena, on the other, the main roads connecting the most developed and important regions of the Russian Federation-Moscow and St. Petersburg look like some of the roads in Turkey's villages. In the time when to the Russian Treasury is benefiting from enormous amounts of money from its energy resources, the professors of the universities try to survive with the salary of just 150-200 dollars.

In today's world, Turkey and Russia are not only neighbours but also relatives. The most foreign marriages that were registered in modern Russia are made with the Turkish partner, around the number of 100 thousand couples.

Both Russia and Turkey have the chance of economically completing each other with each one's economic potential to grow and in other areas as well.

Russia might be benefiting from transporting its energy resources through the territory of Turkey, but because of the above mentioned concept of the “State” Russia prefers to undertake less profitable and more risky projects, for example like Burgaz- Dedeagac project. This preference make the economic relationship between Russia and Turkey continue poorly, far from the level we wish to have.

In the last decade, we have witnessed the number of revolutions, differ in colors: orange, green and others in the some republics of the Former Soviet Union, like Ukraine, Georgia, and Kyrgyzstan. All of these revolutions were made in the spirit of democracy. All the revolutions which took place in the history of Russia were caused by the difference between the enormous abundance which was in the property of the State and the low population living standard. And the color of all these revolutions was red, which means “far from the democracy” and the “color of blood”. If Russia does not finish with this state-oriented concept and does not reckon the interests of people, it should end in such revolution.

Key Words: Turkey, Russia, statehood, V. V. Putin, Moscow.

Rusya devlet yapısını kurup güçlenmeye başladığı yaklaşık 1550’li yıllardan bu yana hammadde bakımından oldukça zengin bir coğrafyada yer almış, havyar, ağaç, kömür, elmas, altın, petrol, gaz gibi yer altı ve yer üstü kaynakları ile benzersiz maddi zenginliğe sahip olmuştur.

Rusya bu zenginliğini sanayileşmiş ülkeler ölçüsünde üretime dönüştürememiş, üretim toplumu olamamış ve bu durum Rusya’yı atıl hâle getirmiştir. Rusya bu zenginlik sayesinde batılı iş adamlarının, sanatçıların, mimarlarının gözdesi ve uğrak yeri olmuş, Rus Devleti hammadde ihracatından elde ettiği gelirleri halk ile paylaşmak yerine, özellikle Petro’dan sonra batılı mimarları ülkesine davet edip, onlara büyük miktarlarda paralar ödeyerek birçok saray, köprü ve devletin imajini güçlendirecek yapılar yaptırmıştır. Kremlin Sarayı ve Kızıl Meydan’da bulunan ünlü Vasiliy Blajennogo Kilisesi, Korkunç İvan döneminde İtalyanlara, Petro döneminde bataklığın üstüne kurulan ve kentin yapımında çalışırken ölen işçilerin kemikleriyle temelini oluşturduğu söylenen Amsterdam şehrinin kopyası St. Petersburg kenti ve bu kentteki Ermitaj (kışlık saray) ve Çar Köyü (yazlık sarayı) başta olmak üzere birçok saray, köprü ve yine günümüzde Rusya’nın simgesi sayılan birçok yapı tarihin değişik safhalarında Batılı mimarlara yaptırılmıştır. Bundan dolayıdır ki Rusların bugün de dâhil tarihlerinde hiçbir zaman bir Mimar Sinan’ı yetişmemiştir. Rusya’daki demir yollarının büyük çoğunluğu Fransız yatırımı olup ve hâlâ Rusya’nın Fransızlara Çarlık Rusya’dan kalma borçları bulunmaktadır. Rusya’nın silah ve petrol sanayisinin temellerini İsveçliler atmış ve geliştirmiş, Moskova metrosunun önemli bir kısmını Alman mühendislere, uzaya gönderilen ilk roketleri yine I. Dünya Savaşı’ndan sonra esir alınan

Alman mühendisler Almanların bulduğu “Fau-2”¹ (V-2) roketlerini geliştirerek yaptırılmışlardır (Albert Şpeer, 2005: 463-464). Ayrıca Atom bombası yapım sırlarının Amerikalı Julius Rosenberg’den gizlice alındığı büyük olasılıktır (Elektronnya Biblioteka, 2007).

Günümüzde Rusya Federasyonu dünya coğrafyasında neredeyse her türlü doğal kaynağa sahip dünyanın en zengin devletlerinden birisidir ve dünya ekonomisinde özellikle enerji kaynaklarında önemli bir yere sahiptir. Dünya petrolünün % 13’ü, doğal gazın % 32’si, kömürün ise % 9’u Rusya’da çıkarılmaktadır (Rodionova, Bunakova, 2006: 341-356).

Politik coğrafya biliminde ülkelerin sınıflandırılması yapılırken güçlü, zengin ülkeler ile gelişmiş ülkeler birbirinden ayrılır. Rusya bir taraftan dünya doğal kaynaklarının önemli bir kısmına sahip çok zengin ve G-8 üyesi güçlü bir devlet olmasına rağmen, diğer taraftan üçüncü dünya ülkelerini andıran ekonomik ve sosyal bir yapıya sahip olup, hâlâ medenî ve gelişmiş bir ülke olamamış, tarihin her safhasında bu kadar zenginliğe rağmen, Rus halkı, bunun tersine dünyanın gelir dağılımı en adaletsiz, fakir halklarından biri olmuş, birçok depresyon ve devrim yaşamıştır. Moskova’da Rus Ortodoks Kilisesi 3 Mart 2007 yılında Patrik II. Aleksey’in başkanlığında bir konferansta, Özellikle Metropolit Kiril “Rossiya ogromnaya bogataya strana, s ogromnim bednim naseleniyem”, yani “Rusya çok fazla fakir nüfusun yaşadığı, çok büyük ve zengin bir ülkedir” diyerek bu gerçeği bir daha vurgulamıştır.

Bu çelişkinin sebebini anlayabilmek için aynı coğrafyada yaşamak zorunda olduğumuz kuzey komşumuz Rusya’nın Korkunç İvan zamanından Putin’e kadar uzanan dönemde “Devletçilik” anlayışını iyi analiz etmek gerekmektedir. Rusların Tatar ve Moğol hâkimiyetinden kurtulup bağımsızlığını kazandıktan sonra, Moskova’nın Rusya’yı yönetenler tarafından Hristiyanlığın Ortodoks mezhebinin merkezi olması konusunda çalışmalar başlatılmış, Korkunç İvan döneminde Moskova kendini “Üçüncü Roma”² ilan etmiş ve o günden bugüne devlet elindeki bütün kaynakları “Velikaya Derjava” yani (veya Büyük Devlet) olma ve bu hedefe ulaşma doğrultusunda kullanmıştır (Kolosov, Mironenko, 2001: 146).

Bu devlet politikası neticesi yüzündendir ki, Rus halkı için “Devletçilik” büyük önem arz etmektedir, yalnız “Büyük devlet” olma idealini devlet politikası hâline getiren devlet adamları halkının bu devletçilik anlayışını devamlı olarak istismar etmiş ve hatta kendi halkını sömürmüştür. Rusya için önemli olan devletin dış imajı ve çıkarları olmuş, halkın refahı ve çıkarları yüzyıllar boyunca hep ikinci planda kalmıştır. Bunun neticesinde tarihte birçok ayaklanma ve devrim yaşanmış, “Devletçilik” uğruna çok rahat bir şekilde

¹ Alman Verner Fon Braun tarafından 1934 yılında icat edilmiştir, uzaya ulaşan ilk insan yapısı alettir.

² “Moskova Üçüncü, Roma dördüncüsü olmayacak” ideolojisi ilk defa Pskov şehrinde bulunan Rus Ortodoks Yeleazarova Manastırı’nın Papazı Filofeya tarafından 1523 yılında ortaya atılmıştır. Günümüzde bu manastırda Ayasofya müzesinin Kilise olarak duvara çizilmiş resmi vardır.

milyonlarca insan heba edilmiş ve üstüne çizik atılmış, bir tarafta devlet uzaya gemi yollarken, diğer tarafta halk yiyecek ekmek bile bulamamış, “dış ticaret istatistiklerini yükseltelim ve güçlü devlet olduğumuzu ispatlayalım” iddiasıyla Çarlık Rusya ve SSCB döneminde halkın ürettiği ürünler halktan zorla alınıp ihraç edilmiştir, o dönemde devletin sloganı “Ne doyedim, a vıvezyem”, yani “Aç kalalım, ama ihracatımızı artıralım” olmuştur (Maksakovskiy, 1999: 451).

Günümüz Rusya’sında buna benzer bir durum enerji kaynaklarında, özellikle doğal gaz ihracatında gözlenmektedir. Daha düne kadar eski SSCB ülkelerini politik etkisi altında tutmak için Rusya bu ülkelere kendi iç piyasasının bile altında doğal gaz satmaktayken, doğal gaz cenneti Rusya’da ise hâlâ doğal gazın olmadığı birçok yerleşim yeri bulunmaktadır.

Rusya’da yüz yıllardır bu “Büyük Devlet” olma sevdası yüzünden, devlet kendi halkına karşı bir mücadele sürdürmektedir. Bu mücadelede sanatı sanat için, Çar için, Komünist Parti için veya günümüzde Kremlin için değil de, sanatı toplum için yapan ve toplumun sorunlarını ele alıp toplumun yanında yer alan herkes gibi Rusya tarihinde bir ilki gerçekleştirip, Rusya’nın Rusçayla şiir yazan ilk şairi Puşkin, bunun yanında Lermantov, Tolstoy, Dostoyevski, Gogol, Turgenyev, günümüzde gazeteci Politkovskaya gibileri ve diğerleri nasibini almışlardır. Devlet halktan ve halkın sorunlarından uzak olmuştur. Hatta o kadar ki devleti yönetenler ve elit tabaka kendi aralarında belli bir döneme kadar Fransızca konuşmuşlar, Rusça konuşmaktan çekinmişlerdir. Zaten Rus edebiyatının 19. yüzyılda bu kadar parlamasının, bu büyük şair ve yazarları, büyük şair ve yazar yapan bunların bu depresyonlar ve sıkıntılar ülkesi Rusya’da halkın yanında olmalarıdır. *Rusya Tarihi bir bütün olarak ele alındığında her devirde, Rusya için “önce Devlet, sonra yer kalırsa millet” olmuştur.*

Günümüz Rusyası’nı eğer tamamen devlet kontrolü altındaki basın ve devletin şişirerek duyurduğu resmî istatistiklere göre yorumlamaya ve anlamaya çalışırsanız Rusya bir masallar ülkesi gibidir. Günümüz Rusyası’nda kuş gibi Moskova’ya kadar gelmişken, basında bunun yerine Türkiye’de Batman’ın bir köyündeki kuş gibi vakası veya Rusya’nın birçok bölgesinde su baskınları yaşanıp binlerce insan bundan zarar görüp, çoğu insan evsiz kalırken, Almanya’daki ufak bir nehir taşması flaş haber olarak geçilmekte ve Rus Devleti’nin bu ülkelere ilk yardım elini uzatan ülke olduğu büyük harflerle duyurulmaktadır. Rusya makyajını çok iyi yaptığından dolayı uluslararası arenada kendisini olduğundan farklı göstermesini çok iyi becermektedir.

Rusya’ya Moskova üzerinden geldiğinizde, özellikle havaalanlarını Kremlin Sarayı’na bağlayan yolların etrafındaki devasa yapıları ve dış düzeni ile sizi kendisine hayran bırakır, ama bu binaların ve insanların yaşadığı dairelerin içine girersiniz. I. Dünya Savaşı’ndan çıkma ve harabe bir manzarayla karşılaşılırsınız. Bugün dünyanın en pahalı şehri olarak gösterilen Moskova’nın binalarının % 70’ten fazlası maalesef bu durumdadır. Ama kalite ve standart ile ölçüye

vurulunca dünyanın en pahalı evleri Moskova'dadır. Bu dairelerin ortalama büyüklüğü 40-55 m² olup, hâlâ nüfusun yaklaşık % 25'i birden fazla ailenin beraber yaşadığı "komünal ev" diye adlandırılan evlerde yaşamak zorunda kalmaktadır.³ Dünyanın toprak olarak en büyük ülkesinde fert başına düşen konut alanı sadece 22 m², Rusya'da mutfak hâlâ oturma ve misafir odası olarak kullanılmakta olup, salondan yatak odasına tek adımla geçilen, kutu kadar ufak dairelerde yaşamaya çalışılmaktadır.

Merkezi New York'ta bulunan "Mercer Human Resource Consulting" şirketi tarafından yapılan araştırmada Moskova, yaşam kalitesi bakımından karşılaştırılan 215 dünya şehri arasında 171. sırada yer alıyor, 215 dünya şehrini sağlık ve sağlık hizmetleri konusunda değerlendirdiği araştırmada ise Moskova, Batı Afrika ülkesi Burkina Faso'nun başkenti Ouagadougou ile aynı sırayı paylaşmıştır (201.). MasterCard firması, İngiltere Sosyoloji Enstitüsü ve Pekin Ulusal Ekonomik Araştırmalar Merkezi tarafından dünyada iş yapmanın en zor olduğu şehirleri belirlemek amacıyla yürütülen ve 50 dünya şehrinin ulaşım şartlarından bilim düzeyine kadar birçok farklı kritere göre değerlendirilerek 100 üzerinden puanlandığı araştırmada Moskova, aldığı 39, 8 puanla "iş yapmanın en zor olduğu dünya metropolü" unvanının sahibi oldu. Amerikan dergisi "Forbes" tarafından her yıl yayımlanan "Dünya Milyarderleri Listesi"nde Moskova, New York'un ardından ikinci sırada yer alıyor. Amerikan kamuoyu araştırma şirketi Global Market Insite (GMI) tarafından, şehirlerinin dünyadaki imajlarını belirlemek için 20 farklı ülkeden 15 bin kişiyle internet üzerinden görüşülerek yapılan araştırmada Moskova 60 şehir arasından 48. oldu. Rusya başkenti, araştırmanın iklim, şehir güzelliği ve insanların yaklaşımları gibi kriterlerin göz önünde tutulduğu "İklim" kategorisinde sonuncu olurken (60.), göçmenler, iş adamları ve şehre gelen diğer yabancılar için ekonomik şartların ve eğitim fırsatlarının değerlendirildiği "Potansiyel" adlı kategoride ise 52. sırada yer aldı. "Yaşam koşulları" kategorisinde 54. sırada kendine yer bulan Moskova, kent sakinlerinin misafirperverliğinin değerlendirildiği kategoride de sonuncu sırada yer aldı. Hotelbenchmark'ın araştırmasına göre, Dubai'den sonra dünyada otel ücretlerinin en yüksek olduğu ikinci şehir Moskova. 3, 4 ve 5 yıldızlı 7 bin otelin iki kişilik oda fiyatları incelenerek yapılan araştırmada, Moskova'daki otellerdeki iki kişilik odaların bir gecelik ortalama fiyatının 285 dolar olduğu ortaya kondu (Gennadiy Anisimov, 2007: 14). Yani Rusya'da ve Rusya'nın en gelişmiş yeri Moskova'da çok büyük bir zıtlıklar hâkimdir. Rusya uzaktan kumandayla veya birkaç günlüğüne gelinip, otellerinde kalınıp, cadde ve alışveriş merkezlerinde gezinip anlaşılabilir bir ülke değildir. Rusya'nın iki yüzü vardır: Devlet ve halktır. Halkın nasıl yaşadığını öğrenmek için hayatın içine girmek gereklidir.

³ SSCB döneminde genelde müstakil ev diye bir şey yok idi, bir dairenin odalarının bölünüp, her aileye bir oda, mutfak, banyo, tuvaleti ortak kullanıldığı "Komünal" evlerde yaşamaktaydı.

Günümüz Rusya'sında silah ihracatında yeni rekorlar kırılıyor ve ihracat amaçlı kilometrelerce petrol ve gaz boru hatları döşeniyor, çünkü bu, devletin imajı için önemli bir mesele, ancak diğer tarafta Rusya'nın en gelişmiş sayılan Moskova ve Sankt-Petersburg Bölgeleri arasındaki kara yolu Türkiye'deki köy yollarını, Moskova'da en iyi hastane diye gittiğiniz hastaneler I. Dünya Savaşı'ndan çıkmış bir yeri andırıyor, devletin kasası enerji kaynakları gelirleriyle doluyken üniversitelerde çalışan profesörler 150-200 dolar maaş ile geçinmek zorunda kalıyor veya Rusya'nın değişik bölgelerinde öğretmenler aylarca maaşlarını alamıyor. Bu profesörler ve toplumun diğer sınıfları, şehirlerde yaşamalarına rağmen yaşayabilmek için yazın şehir yaşantısına aykırı olan patates, salatalık vs. ürünler yetiştirmekle uğraşılıyor veya iki odalı 50 metrekaarelik evinin bir odasını başka bir aileye kiraya vermek zorunda kalıyor. *Amacımız Rusya'yı şirin veya kötü göstermek değil, aynı coğrafyada yaşamak zorunda olduğumuz kuzey komşumuz Rusya'yı doğru analiz etmektir.*

Rusyada çok popüler şöyle bir fıkra anlatılır: Fransız, İngiliz ve Rus, Hz. Âdem ile Hz. Havva'nın hangi milletten olduğunu tartışmaya başlamışlar. Fransız demiş tabi ki onlar Fransız. Şu erkekteki fedakârlığa bakar mısın, Hz. Âdem; Hz. Havva elmayı yemesine rağmen kendisini o bayan için feda etti ve cennetten çıktı, tabi İngiliz durur mu: “Elbette, demiş, onlar İngiliz şu hanımefendinin zarafetine bakar mısın? Hz. Âdem için kendini feda etti ve gitti elmayı o kopardı”. Rus “Olur mu ya demiş. Elbette onlar Rus”. Diğerleri sormuşlar “Peki niye onlar Rus?” diye. Rus cevaplamış: “Çünkü demiş, iki kişiye bir elma. Bir elmayı iki kişinin paylaştığı bir millet. *İşte bu millet yüzyıllarca hep güçlü devlete sahip olmak sevdası yüzünden çıplak ayakla, yarı aç yürümüştür*”. Vatandaş aklıktan kıvransa da devletin prestij uğruna uygulamaya koyduğu pahalı projelere sesini çıkarmamakta, kendi sefalet içinde olsa da devletini güçlü görünce psikolojik olarak derin bir gurur duymaktadır.

O zamanki güçlü devlet Bizans'ın dini, Ortodoksluğu güçlü devlet olma uğruna 988 yılında prens Vladimir döneminde seçen Rusya tarihinde Rusya'nın “Velikaya Derjava” yani “Büyük Devlet” olma yolundaki en önemli diğer bir aracı “Din” olmuştur. Son dönemde Rusya'da kiliseye gidenlerin sayısında bir artış gözlenirse de, yapılan anketlerde halkın % 50'den fazlasının ateist olduğu ortaya çıkmakta ve Rus toplumunun büyük çoğunluğu “Biz Ortodoks kültürüyle yaşayan ateistleriz” demektedirler. Rusya Anayasasında her ne kadar devletin resmî dini olmasa ve kilise devletten ayrı olup, resmi olmayan verilere göre 20 milyondan fazla Müslüman, artı Budist, Katolik, Protestan vs. dinî gruplar bulunsa da, Rusya'nın iç ve dış politikasının belirlenmesinde Rus Ortodoks Kilisesinin büyük ağırlığı vardır ve bir nevi halk ateist, devlet aşırı şekilde Ortodoks'tur. Devleti yöneten üst düzey yöneticiler, devletin yaptığı çoğu faaliyette dini, devlet işlerine karıştırmakta, ama ateist halk hiçbir zaman bundan hoşnutsuzluk duyup laiklik elden gidiyor deyip sokaklara dökülmemekte, aksine bundan mutlu olmaktadır, çünkü Rus halkı dinsiz devlet

ve devlet politikasının olmayacağını anlamış bir toplumdur. Bu yeni bir şey değildir.

Rusya'nın devlet yapısını ve dış politikasını belirleyen temel öğelerden bir tanesi “Düşmanımın düşmanı benim dostumdur.” ilkesidir. Bundan dolayıdır ki, Rus toplumunda özellikle son dönemde aşırı Slav milliyetçiliği olmasına karşın, günümüzde Rusların halk olarak uzak ve pek de iyi gözle bakmadığı Çin ve Ermenistan gibi ülkelerle arası çok iyi, diğer taraftan halk olarak yakın, ama Batı'ya yakın duran Ukrayna ve Polonya gibi ülkelerle arası iyi değildir. Yalnız bu ilke Rusya'yı gerçek dostunun olmadığı tarihsel bir yalnızlığa itmiş, Rusya yalnız ve hâlâ Avrupalı mı, Asyalı mı, yoksa Avrasyalı mı tartışmalarının yaşandığı kimliğini arayan bir devlettir. Petro'dan günümüze bütün yapılan reformlara rağmen Rusya hâlâ Avrupa değerlerinden ve Avrupa'dan uzaktır. Avrupalılar için Avrupalı olma yolunda Hristiyanlık dini, çok büyük bir önem arz etmesine ve Ruslar Hristiyan olmalarına karşın Avrupalılar, Rusları kendilerinden görmekte zorlanmaktadırlar.

Yine bu ilkeye göre hareket ederek Rusya, Kosova'nın bağımsızlığına kesinlikle karşı çıkmaktadır, bunun diğer bir sebebi ise eğer Kosova bağımsız olursa, bu konjonktürde dünya politik haritasındaki birçok sorunlu bölgenin de bağımsızlığına kavuşabilecek olmasıdır. Bu durum da 21 Özerk Cumhuriyet, 8 Kray (megabölge), 47 Oblast (bölge), 2 Federal statüde kent (Moskova ve Sankt-Petersburg), 1 özerk yöre, 6 özerk bölge (Kuritsin, 2001: 11-12) ile toplam 85⁴ Subyekt⁵ten (Prezident Rossii, 2007) oluşan ve subyektları arasında çok büyük ekonomik uçurum olan, Rusya için tehlike arz etmektedir, yani Rusya tehlikenin farkındadır. Zaten bize göre 21. yüzyıla medeniyetler çatışmasından çok dünya siyasi haritasındaki değişiklikler damgasını vuracak ve dünya siyasi haritasında birçok yeni devlet ortaya çıkacaktır.

Lenin'in 1904 yılında yazdığı Dış Siyasetimizde “**Bir Adım İleri, İki Adım Geri**” adlı kitabı (V. I. Lenin, 2007) hâlen Rusya'nın dış politikasını belirleyen temel ilkelerinin başında gelmektedir. Buna göre, Rusya dış politikada hedeflerine ulaşmak için gerektiğinde birkaç adım geri atarak değişim gibi görünür. Ama Rusya'da Korkunç İvan'dan günümüze başa kim geçerse geçsin dış politika ve dış politika hedefleri genelde değişmez, sadece araçlar değişir. Ayrıca, Rusya dış dünyaya şüpheyle bakarak, dünyanın her hangi bir yerinde meydana gelen basit bir olayı bile bu Rusya'ya karşı yapılmış gibi algılayıp, her tarafta anti Rus komplo teorileri aramaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti, M. K. Atatürk'ün “Yurtta Sulh, Cihanda Sulh” ilkesiyle ve “Komşumuz Rusya'yla iyi ilişkiler kurun.” nasihatıyla iyi komşuluk ilişkilerinin gerekleriyle hareket etmeye çalışmıştır. Türk toplumunun

⁴ 2005 yılından başlayarak bu subyektları daha büyük bölgeler oluşturmak üzere birleştirme planları bulunmaktadır.

⁵ Subyekt: Parça, özne, bölge???

kültüründe komşu akrabadan önce gelir. Günümüzde Türkiye ile Rusya sadece komşu değil, artık akrabadırlar da. Günümüzde yaklaşık 100 bine yakın evli çift bulunmaktadır ve Rusların en fazla evlilik yaptığı millet Türklerdir. Bunun yanında iki ülke başta ekonomileri olmak üzere her alanda birbirlerini tamamlamaktadır. Rusların turizm amaçlı en fazla ziyaret ettiği yer Türkiye'dir. Türkiye Ruslar tarafından Rusya'nın iç turizmdeki önemli yerleri St. Petersburg ve Soçi'den bile fazla ziyaret edilmektedir. Türkiye'nin Rusya ekonomisinde Almanya'dan sonra en aktif aktör, ticari ortak olmasına ve enerji kaynaklarının dünya pazarına Türkiye üzerinden açılması her yönden Rusya için daha kârlı olmasına rağmen, Türkiye ile Rusya arasındaki ilişkiler istenilen boyutta değildir.

Türkiye ülke bazında en fazla dış ticaret açığını Rusya ile olan ticaretinde vermektedir. 2006 yılı itibarıyla, Türkiye Rusya'dan 17 milyar 494 milyon dolarlık ithalat yapmasına karşılık 3 milyar 226 milyon dolarlık ihracat gerçekleştirmiştir. Rusya'ya karşı 14 milyar 268 milyon dolarlık çok yüksek seviyede bir açık söz konusudur (T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı, Dış ticaret istatistikleri). Türk iş adamları Rusya pazarında kurduğu Ramstor ticari merkezleri, Beko, Vestel, Efes Pilsener gibi daha birçok irili ufaklı fabrika ve iş sahâlarında on binlerce Rus vatandaşına iş imkânı sağlamıştır. Hâl böyle iken Rusya gümrük yetkilileri Türk iş adamlarına ciddi sorunlar çıkartmakta, Rus iş adamları ve Rus turistler Türk misafirperverliğinin etkisiyle Türkiye'ye çok kolay bir şekilde girmelerine karşın, Türk iş adamları ve Türk turistler Rusya'da havaalanlarında hiçbir sebep gösterilmeden saatlerce bekletilmekte ve Rusya'da ticaret yaparken çok ciddi zorlukla karşılaşmaktadırlar.

Bu sorunların yaşanmasında her ne kadar Türkiye'nin de hataları olsa da, asıl sebep işte yukarıda bahsedilen Rusya'nın devletçilik anlayışıdır. Türkiye'yi kendisine "Üçüncü Roma", "Velikaya Derjava" olma yolunda engel teşkil edebilecek en büyük rakiplerinden biri olarak gördüğünden dolayı kendisi için daha az karlı ve riskli Burgaz-Dedeağaç gibi projeleri desteklemekte, Rusya maalesef mütemadiyen Rus toplumunun kafasında olduğundan çok farklı bir Türkiye ve Türk toplumu imajı yaratmaya çalışmakta ve bazen ekonomik ilişkileri frenleyen anlaşılması zor kendince bütün ikili anlaşmalara ters Türklere karşı engellemeler yapmaktadır. Rusya'nın Türkiye'yi tanımaması, hassas konularını bilmemesi ve anlamaması gibi bir şey söz konusu değildir. 1818 yılında Şarkiyat Enstitüsünü kuran Rusya, başta bu kurum olmak üzere sonraki dönemlerde açılan Moskova Uluslararası İlişkiler Devlet Enstitüsü (MGİMO), Asya Afrika Enstitüsü, kurumlarda Türkiye uzmanları yetiştirmekte, bu uzmanlar ileriki dönemde Türkiye'deki Rusya'nın Büyük Elçiliği ve Konsolosluklarında çalışmakta ve Rusya Türkiye'yi çok yakından tanımakta ve takip etmektedir. Diğer taraftan Ankara'nın Rusya politikalarını Rusçayı ve Rusya'yı bilmeyenler tarafından belirlenmesi, T.C. Moskova Büyük Elçiliği'nde bugüne kadar

çalışmış olan Büyükelçilerin ve diplomatların çoğunluğunun Rusya uzmanı olmaması ve Rusça bilmemesi Türkiye'nin Rusya'yı anlamasını zorlaştırmaktadır.

Rusya'nın gerçek manada büyük devlet olması için halkının çıkarlarını göz önünde bulundurarak, Türkiye ile olan ilişkilerine önem vermesi ve hatta buldukları coğrafyada AB gibi bölgesel bir yapılanmaya gitmeleri, Batının yaptığı gibi önce millet, sonra devlet demelidirler. Millet güçlüyse devlet zaten güçlüdür; ama dünya siyasi haritasında devletin güçlü olup milletin zayıf ve fakir olduğu birçok devlet bulunmaktadır.

Petro'nun kurduğu şehirden olan Sayın V. V. Putin 2000 yılında selefi Yeltsin'den görevi devraldıktan sonra Petersburglulardan oluşan kurduğu hemşeri takımıyla,⁶ özellikle enerji kaynaklarından gelen elindeki sihirli değneğin de yardımıyla dizginleri ele aldığı ve ekonomide birçok reformlar yaptığı görülmektedir. Kimilerine göre bunda başarılı, kimilerine göre de başarısızdır. Sayın Putin'in kuşkusuz başarılı olduğu bir alan vardır ki o da dünya arenasında Rusya'nın itibarını iade etme yolunda önemli adımlar atmış olmasıdır.

Sayın Putin petrol ve gaz fiyatlarının dünya piyasalarında tavan yaptığı bir dönemde başa geçtiğinden Rusya'da bazı politika uzmanları Putin'in şanslı olduğunu belirtmektedirler. Ama asıl önemli olan Putin'in bu doğal kaynakları akıllıca pazarlayıp pazarlayamadığıdır ki bu da Rusya'da en çok tartışılan konuların başında gelmektedir.

“Herhangi bir kavgada kazanmak istersen, sonuna kadar saldırman ve sanki attığın her yumruk sonuncu ve en sert vuruşunmuş gibi çarpışman gerekir” (Leonid Mleçin, 2003: 27) diyen usta judocu Putin, “Her şeyden önce SSCB'nin yıkılışını yüzyılın en büyük jeopolitik felaketlerinden biri olduğunu itiraf etmek lazım” demiş, farklı konuşmalarında SSCB'yi özlediğini birçok kez dile getirmiş (Prezident Rossii, 2005) ve kısa zamanda yaptığı hamlelerle Rusların ‘Vertikal Vlasti’, diye adlandırdıkları (Dikey idari sistemi) devletin bütün organlarının tekbir elde toplandığı SSCB'yi ve Çarlık Rusya'sını andıran siyasi sistemi yeniden kurmuş ve güçlendirmiştir. “Vertikal Vlasti” demek bir nevi devlet piramidi manasına gelir, yani bir ayda çıkması gereken çalışma vizesi Türklere 7-8 ayda çıkmıyor veya Türk malları tam sezon öncesinde gümrüklerde bekletiliyor ise bunun sebebi gümrükçülerde, vize masasında çalışanlarda veya malın yanlış gümrüklenmesinde aramamak gerekir, piramidin en tepesindekiler o şekilde olmasını istediğinden bunlar olmaktadır. Bu sistemde

⁶ Bu takım aslında 1991-1996 yılları arasında Sankt-Petersburg valiliği yapmış, Anadoliy Sobçak'ın takımıdır. O dönem Putin Sobçak'ın yardımcılığını yapmıştır. Sobçak Leningrad adını kaldırıp, şehre eski adı olan Sankt-Peterburg'u yeniden vermiştir. Sobçak demokrat ve liberal görüşlü bir liderken, Putin daha totaliter bir yönetim şekli sergilemektedir.

devlet organlarında çalışan hiçbir kimse sistem izin vermeden en ufak bir şey yapamaz, her şey katı kontrol altındadır.

Amerika'daki 11 Eylül 2001 yılında gerçekleşen terör saldırısı sonucunda ABD'nin oluşturduğu "Terörizm-İslam" algısı "Vertikal Vlasti" idari sisteminin oluşumunu hızlandırmıştır. Putin nihayetinde stratejisini "uluslararası terörizmle mücadeleyle destek" olarak belirlemiş ve bu fırsattan istifade ederek içerde tekrar korkuya dayalı, Rusların demir yumruk tabirini kullandığı yapıyı oluşturmuştur. Öyle ki, "devletin eli" toplumun her alanında kendini hissettirmektedir. Güçlü devlet anlayışıyla güce dayalı korku psikolojisiyle sindirilerek ve itaatkâr kılınarak yönetilen Rus halkının Batılı anlamda özgürce fikrini dile getirebileceği, hakkını arayabileceği ve devlete rağmen muhalif olabileceği bir demokrasi kültürü oluşmamıştır. Ayrıca dünyanın en büyük coğrafyasında en batısındaki Kaliningrad şehri ile en doğusundaki Vladivostok şehrinde yaşayan Ruslar yemek kültürü, giyim-kuşam tarzı, gelenek ve görenek vb. bütün yönleriyle bir bütünlük göstermektedir. Dünyada en kolay yönetilebilecek toplumlardan biri Ruslardır. Buda ülkenin başına geçenlerin işini kolaylaştırmaktadır.

Rusya'da son döneminde her ne kadar bu doğal kaynaklardan payını almak isteyen Batı sermayesinin de etkisiyle ülkede bazı olumlu değişimler yaşansa da, bu dönemde özellikle Rusya'daki bölgeler arasındaki ekonomik uçurum daha da artmış (Bugün Rusya'daki finansal kaynakların yaklaşık % 70'nin Moskova'da toplandığı söylenmektedir.), halk arasında zenginler daha da zenginleşip, "Oligarh" ve "Yeni Ruslar" diye adlandırılan zengin Rusların sayısı artmış⁷ özellikle enflasyonun ve hayat pahalılığının müthiş artmasına rağmen maaşların bu oranda artmamasından dolayı fakirler daha fakirleşmiş, toplumda bir kutuplaşma oluşmuştur. Bu yüzden başta emniyet teşkilatı olmak üzere, devletin diğer organlarında çalışanlar çok büyük bir rüşvet batağına girmiş⁸ ve devlet içinde ciddi bir mafyalaşma oluşmuştur. Rusya'da basın tamamen devlet tekeli altına alınarak Devlet ile halk arasında büyük bir duvar örülmüş, bundan dolayı da bir nevi geriye dönüş olmuş, SSCB dönemini andıran bir devlet düzeni oluşturulmuştur. 170'den fazla farklı halkın yaşadığı çok uluslu ve çok dinli ülkede "Yabancı düşmanlığı" ciddi boyutlara ulaşmış, çok uluslu Rusya'da sadece yabancıların değil, Slav olmayan Rus vatandaşlarının bile yaşaması 1930 Almanya'sında yaşayan Yahudiler ile 1950 Amerika'sında yaşayan zenciler kadar zor hâle gelmeye başlamıştır.⁹

Rusya tarihinde hızlıca geçmişe bir yolculuk yaptığımızda, Rusya tarihine 1861 yılı resmi olarak ilk defa kâğıt üzerinde de olsa "Otmena krepostnogo

⁷ Rusya, ABD ve Almanya'dan sonra yaklaşık 33 dolar milyarderiyle 3. sırada bulunmaktadır, milyoner sayısı ise 35 bin kişiye ulaştığı tahmin edilmektedir. Diğer taraftan 20 milyon Rusyalı günde sadece 1 dolar gelir kazanmakta. En az 30 milyon insan da günde 2-5 dolar arasında gelir kazanmaktadır. Sokak çocuklarının sayısı 4 milyon olarak belirtiliyor.

⁸ Yaygın kanı, Rusya'da yılda ortalama 30 milyar dolarlık rüşvet hacmi olduğu yolunda.

⁹ Rusya'da Şovenist ve faşist gençlik örgütlerinin on binlerce üyesi olduğu belirtiliyor.

prava” yani köleliğin kaldırılması olarak geçmektedir, bu tarihe kadar Rusya’da halkın yaklaşık % 95’ni işçi sınıfı (köylü) ve % 5’lik “Çar” ailesi ile “Pomeşniki” yani büyük toprak sahiplerinden oluşan iki sınıftan oluşmaktaydı. Her ne kadar 1861 yılında II. Aleksandır tarafından bu işçi sınıfına bazı haklar verilse de bunlar gerçekte hayata geçirilememiş ve köleliğin kalkması kâğıt üzerinde kalmıştır. Bundan dolayıdır ki 1905 yılında sosyo-ekonomik adaletsizliğe bir son vermek için Çara karşı devrim denemesinde bulunulmuş ama bu başarısız olmuştur. 1917 yılının Şubat ayında ikinci devrim denemesi ve 1917 Ekim ayında kanlı Ekim devrimi olmuştur, bu devrimlerde her ne kadar amaç halkın büyük çoğunluğunu oluşturan işçilerin haklarını savunmak ve onlara hiç değilse birazcık hak ve özgürlük vermek olsa da, SSCB’nin kurulmasıyla bu unutulmuş, devletçilik daha da ön plana çıkarak, işçi grubu daha da köleleşmiş ve hakları elinden alınmış, Çar ailesi ve Pomeşniki zengin grubunun yerine, “Politbüro” ve “Komparti” grubu gelmiştir. Rusya tarihinde 1953 yılına kadar halkın büyük çoğunluğunun doğdukları yerlerden ayrılma hakları elinden alınmış ve onlara kimlik (pasaport) verilmemiştir (Kuznetsov, Nesterov, 2000: 243). Buna benzer bir sistem hafifletilmiş bir şekilde günümüz Rusya’sin da hâlâ devam etmektedir. 1991 yılında SSCB yıkılıp yerine RF kurulduğunda bu sefer “Politbüro” ve “Komparti” zengin grubunun yerine ülkelerinde hırsız, dünyada sonradan görme damgası yiyen “Yeni Ruslar” ve “Oligarhlar” diye adlandırılan iki yeni zengin sınıf çıkmıştır, yani Rusya tarihinin son 500 yıllık bölümünde toplumun sosyal yapısında değişen çok fazla bir şey olmamıştır.

Peki, Rus halkının bu kadar sabırlı olmasının başlıca sebebi nedir? Bunun cevabı Rusya’nın simgesinin “Ayı” olmasında yatmaktadır, ayının özelliklerini Rusların toplumsal ve bireysel karakterinde gözlemleyebiliriz. Rusya’nın bu kadar sabırlı olmasının ve geç uyanmasının, ama uyandığı zaman ise sistemi tamamen değiştirdiğine tarihte birkaç kez şahit olduk.

Son dönemde özellikle ekonomik sıkıntılardan ve sosyal adaletsizliklerden dolayı Ukrayna, Gürcistan ve Kırgızistan gibi eski SSCB ülkelerinde renkleri turuncu, yeşil vs. devrimler yaşanmış ve bu devrimler genel itibarıyla demokratik bir havada geçmiştir. Rusya’da tarihte yaşanan devrimlerin ve depresyonların sebebi hep devletin bu kadar zengin olmasına rağmen, halkın yaşam kalitesinin düşük olması, halkın kendi devleti tarafından kandırılması olmuş ve bu devrimlerin rengi genelde hep kırmızı olmuştur, yani demokrasiden uzak ve kanlı.

Moskova’da Rus Ortodoks Kilisesi 3 Mart 2007 yılında Patrik II. Aleksey’in başkanlığındaki konferansta, Metropolit Kiril şu sözlerle konuşmasına devam etmiştir: “Rusya’daki bu bir avuç zenginle fakir halk arasındaki gelir farkı çok açıldı. Zenginlerin kulağında çanlar çalmaya başlamış olmalı. 1917 devrimi de bu koşullarda olmuştu. Eski hatalardan ders alınmazsa yakında isyan çıkar. Günün birinde birileri çıkıp rahatlıkla ‘bölüşmenin zamanı geldi’ diyebilir ve bence haklı olur.” diyerek bu gerçeği bir daha vurgulamıştır.

Günümüzde Rusya Devleti, halkının içinde bulunduğu gelir adaletsizliğine bir son verip, halkın çıkarlarını, devletin çıkarlarının önünde tutmaz ise maalesef yavaş yavaş böyle bir devrime doğru sürüklenmektedir.

KAYNAKÇA

Albert, Şpeer, **Tertir Reyh Iznutri. Vospominaniya Rehministra Voyennoy Promislenosti.** M. 2005.

Elektronnaya Biblioteka, Sprugi Rozenberg “Atomniye Şipioni”, <http://elib.ru/Encycl/History/SENSATION/sens56.html>, Erişim: 21. 05. 2007.

Genadiy, A. Jurnal. **Bolşoy Gorod,** Moskova v Stolbikah, <http://www.bg.ru/article/6819/>, Erişim: 05. 05. 2007.

Kolosov, V. A., Mironenko N. S. **Geopolitika i Poliçeskaya Geografiya.** – M.: Aspekt Press, 2001.

Kuritsin, İ. İ.-Volgin A. V.-Yupatova V. N. **Rossiyskaya Federatsiya. Sotsialno-ekonomiçeskaya Geografiya.** – M.: Şkolnaya pressa, 2001.

Kuznetsov, N. G.-Nesterov G. G. **Ekonomiçeskaya Geografiya.** – M.: Eksmo-press. 2000.

Lenin, V. I., **Şag Pered Dva Şaga Nazad,** <http://dic.academic.ru/dic.nsf/bse/150797>. Erişim: 21. 05. 2007.

Leonid, Mleçin, **Kreml Prezidenti Rossii, Strategiya Vlasti ot B. N. Yeltsina Do V. V. Putina,** Tsentrpoligraf yay. Moskova, 2003

Maksakovskiy, V. P., **Istoriçeskaya Geografiya Mira.**–M.: Ekopros, 1999.

Prezident, Rossii, “**Federativnoye Ustroystvo Rossiyskoy Fedaratsii,** Statya 65, <http://www.kremlin.ru/articles/ConstChapter3.shtml#Глава 3>, Erişim: 10.06.2007.

----, “**Poslaniye Federalnomu Sobraniyu 2005 g.**”, 2005, http://www.kremlin.ru/appears/2005/04/25/1223_type63372type63374type82634_87049.shtml, Erişim: 15.06.2007.

Rodionova, İ. A.-Bunakova T. M. **Ekonomiçeskaya Geografiya.**–M.: Moskovskiy litsey, 2006.

T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı. Dış ticaret istatistikleri, <http://www.dtm.gov.tr/dtmadmin/upload/EAD/IstatistikDb/eko09.xls>, Erişim: 15.06.2007.

